

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 20 051.122
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору юридичних наук, професору
Ігорю МЕДИЦЬКОМУ

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора КОЗИЧА Ігоря Васильовича
на дисертацію КАРАБІНА Євгенія Мирославовича
«КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОХОРОНИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності
081 «Право»

Актуальність теми дослідження обумовлюється, в першу чергу, нагальною потребою вдосконалення спеціального законодавства у сфері забезпечення безпеки працівників органів кримінальної юстиції. Чинні закони України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів», «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» не повною мірою відповідають сучасним реаліям та потребують суттєвого оновлення. Зокрема, доцільним є розширення кола суб'єктів, які підлягають захисту, деталізація заходів забезпечення безпеки, посилення відповідальності за невиконання обов'язків щодо захисту. Особливої уваги заслуговує проблема розвитку інституційної спроможності нових органів у системі кримінальної юстиції, таких як Служба судової охорони, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Державне бюро розслідувань тощо. Від ефективності їх функціонування та рівня захищеності їх працівників значною мірою залежить успішність реформ у сфері правосуддя та протидії злочинності. Тому наукове обґрунтування шляхів зміцнення правового статусу цих органів, посилення гарантій незалежності та безпеки їх працівників набуває особливої актуальності в сучасних умовах.

Проблемою є й відсутність в Україні ефективної системи моніторингу та оцінки загроз безпеці працівників органів кримінальної юстиції. Брак систематизованих даних про випадки втручання в діяльність органів правопорядку, погроз чи нападів на суддів та правоохоронців ускладнює об'єктивну оцінку масштабів проблеми та вжиття адекватних заходів реагування. Тому формування відповідних моніторингових механізмів та індикаторів на державному та відомчому рівнях є важливим науково-практичним завданням, що потребує ґрунтовного дослідження.

Слід також звернути увагу на загострення проблеми втручання у діяльність органів кримінальної юстиції в умовах гібридної війни та зовнішньої агресії проти України. Спроби дестабілізації роботи судів, прокуратури, органів досудового розслідування з боку іноземних спецслужб, злочинних угруповань та окремих політичних сил створюють додаткові ризики для незалежності та ефективності функціонування системи кримінальної юстиції. Це зумовлює необхідність розробки та впровадження додаткових механізмів захисту та протидії такому втручанням як на законодавчому, так і на інституційному рівнях.

Водночас, актуальність теми посилюється у зв'язку зі зростанням рівня загроз життю, здоров'ю та майну осіб, які здійснюють судочинство та досудове розслідування. Непоодинокими є випадки залякування, погроз та фізичного насильства щодо суддів, прокурорів, слідчих з метою впливу на їх професійну діяльність та прийняття неправосудних рішень. Це ставить на порядок денний питання про криміналізацію нових форм посягання на життя та здоров'я працівників органів кримінальної юстиції, а також про посилення кримінальної відповідальності за такі злочини.

Підсумовуючи, слід зазначити, що проблематика кримінально-правової політики у сфері забезпечення охорони діяльності органів кримінальної юстиції має комплексний та міждисциплінарний характер. Вона тісно пов'язана з питаннями національної безпеки, ефективності системи правосуддя, дотримання прав людини, протидії корупції та організованій злочинності. Динамічні зміни безпекового середовища, активні процеси реформування органів кримінальної

юстиції, курс на впровадження європейських та міжнародних стандартів зумовлюють високу актуальність та суспільну значущість досліджень у цій сфері. Врахування наведених аргументів дозволяє системно обґрунтувати актуальність обраної теми та окреслити перспективні напрями подальших наукових розвідок.

Перелічені та інші обставини указують на підвищену **актуальність** проблематики, яку дослідив автор.

На основі вивчення дисертації та супутніх публікацій можна зробити висновок, що автор провів всебічне наукове дослідження з належним методологічним рівнем. Представлена робота має значну теоретичну та практичну цінність для розвитку кримінально-правової науки. Дослідник повністю виконав усі поставлені наукові завдання та успішно досягнув визначеної мети дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 5 від 01.06.2021 р.). Дисертаційна робота виконана на кафедрі політики в сфері боротьби зі злочинністю та кримінального права навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Об'єкт і предмет дослідження визначені чітко та методологічно коректно. Наукова робота базується на комплексному системному підході до досліджуваної проблематики і демонструє високий рівень наукових узагальнень.

Методологічна база дисертації цілком відповідає сучасним стандартам кримінально-правової науки. Дослідник демонструє виважений підхід до вибору методологічного інструментарію, правильно застосовуючи як загальнонаукові, так і спеціальні методи для досягнення дослідницьких цілей. Особливою перевагою методологічного фундаменту роботи є збалансоване поєднання

філософських концепцій, загальнонаукових підходів та спеціально-юридичних дослідницьких методів. Особливо це простежується у першому розділі, при вивченні юстиційної діяльності та її видів.

У процесі дослідження автор успішно розв'язав ряд важливих наукових завдань, пов'язаних із теоретичним обґрунтуванням та розробкою категоріального апарату в контексті формування й реалізації кримінально-правової політики у сфері забезпечення охорони діяльності органів кримінальної юстиції. Загалом автор продемонстрував добрий рівень наукової компетентності при вирішенні цих складних завдань, що свідчить про його наукову зрілість, володіння понятійним апаратом кримінально-правової науки, здатність до критичного аналітичного мислення та вміння виділяти ключову інформацію в межах визначеного предмета дослідження.

При написанні дисертації здобувач дослідив достатню кількість спеціалізованої наукової літератури (усього 178 джерел). Також дослідник проаналізував чинне законодавство та провів його порівняння з позиціями, які пропонуються у Проекті нового Кримінального Кодексу України щодо інституту незакінченого кримінального правопорушення. У підсумку автор зміг вірно побудувати увесь дослідницький процес і досягти поставленої мети.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, що виносяться на захист полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням кримінально-правової політики в сфері забезпечення охорони діяльності органів кримінальної юстиції. У роботі сформульовано положення, висновки й пропозиції, які володіють науковою новизною та виносяться на захист.

До важливих елементів, що яскраво характеризують наукову новизну дисертаційного дослідження, можна віднести наступні результати: вперше на основі поділу сфер кримінально-правової політики на загальні та спеціальні, встановлено критерії віднесення кримінально-правової політики у сфері забезпечення охорони діяльності органів кримінальної юстиції до спеціальних сфер; побудовано вертикально-горизонтальну модель рівнів

кримінальноправової політики, в рамках якої об'єднано зовнішню та внутрішню політику (горизонтальна модель), загальнодержавний, регіональний та локальний рівень (вертикальна модель), і на підставі цього виділено наддержавний та державний (з відповідними підрівнями) рівні кримінально-правової політики у сфері забезпечення охорони діяльності органів кримінальної юстиції; доведено, що дорадчі органи є учасниками кримінально-правової політики у сфері забезпечення охорони діяльності органів кримінальної юстиції; удосконалено вчення про критерії виділення загальних та спеціальних сфер кримінально-правової політики, у зв'язку з чим сформульовано об'єднаний критерій «рівня узагальнення правових рішень, методів та способів формування й реалізації»; уточнено перелік органів кримінальної юстиції, в якому на основі європейського досвіду запропоновано застосовувати поняття «орган правопорядку»; набули подальшого розвитку вчення про інструментально-функціональний підхід до формування кримінально-правової політики у сфері забезпечення охорони діяльності органів кримінальної юстиції.

Теоретична та практична значущість дослідження є безсумнівною, оскільки отримані результати мають вагомий потенціал для імплементації як у процесі розробки й удосконалення законодавства, так і в практичній юридичній діяльності. Висновки та рекомендації, сформульовані в роботі, можуть стати цінним ресурсом для законодавчих ініціатив, спрямованих на вдосконалення закону про кримінальну відповідальність. Варто підкреслити, що наукові положення дисертації також мають значну освітню цінність і можуть ефективно використовуватися в освітньому процесі при викладанні дисциплін кримінально-правового циклу, збагачуючи теоретичну підготовку майбутніх фахівців у галузі права.

Характеристика основних положень роботи. Структура дисертації заслуговує окремої позитивної оцінки завдяки своїй логічній побудові, належній методологічній основі та послідовному розгортанню дослідницького процесу. Ці ключові елементи наукової роботи обумовлені специфікою наукового пізнання складної та багатоаспектної проблематики кримінально-правової політики у

досліджуваній сфері. Автор демонструє ретельний та системний підхід до дослідження широкого спектру наукових питань. Особливо ґрунтовно і послідовно розглянуто місце кримінальної юстиції середі інших видів юстиції (юстиційної діяльності).

У **Розділі 1** У розділі простежується методологічно обґрунтована структура викладу матеріалу, що характеризується поступовим переходом від загальнотеоретичних категорій до спеціальних понять кримінального права. Автор вибудовує концептуальну модель дослідження, рухаючись від фундаментальних категорій (правоохоронна функція держави, юстиція, юстиційна діяльність) до більш специфічних і вузькопрофільних понять (кримінальна юстиція, кримінально-правова політика у сфері забезпечення охорони діяльності органів кримінальної юстиції).

Особливої уваги заслуговує розроблена автором дуальна концептуальна схема, що складається з двох взаємопов'язаних теоретичних ланцюжків. Перший ланцюжок демонструє перехід від загальної правоохоронної функції держави до конкретної діяльності органів кримінальної юстиції, встановлюючи інституційний вимір досліджуваної проблематики. Другий ланцюжок розкриває еволюцію від загальної політики протидії злочинності до спеціалізованої кримінально-правової політики у сфері забезпечення охорони діяльності органів кримінальної юстиції, висвітлюючи стратегічний та нормативний аспекти проблеми.

Такий методологічно виважений підхід дозволив дослідникові створити цілісну теоретичну конструкцію, яка всебічно розкриває концептуальні засади досліджуваної проблематики та формує надійне теоретичне підґрунтя для подальшого аналізу конкретних аспектів кримінально-правової охорони діяльності органів кримінальної юстиції в їхньому практичному вимірі. Завдяки цьому дослідження набуває не лише теоретичної глибини, але й практичної спрямованості, що підвищує його цінність для розвитку кримінально-правової науки та правозастосовної практики.

У **Розділі 2** представлено обґрунтування доцільності застосування функціонального підходу до концептуалізації системи органів кримінальної юстиції. Цей методологічний підхід дозволив автору довести, що адвокатура, незважаючи на свій недержавний характер, є інтегральною та необхідною складовою системи кримінальної юстиції. Автор переконливо аргументує цю позицію через призму функціонального аналізу, демонструючи, що саме виконання критично важливої функції захисту в кримінальному провадженні робить адвокатуру невід'ємним елементом цілісної системи кримінальної юстиції.

Розділ 3 присвячений всебічному аналізу сучасних тенденцій та перспектив розвитку кримінально-правової політики у сфері забезпечення охорони діяльності органів кримінальної юстиції. Автор ґрунтовно досліджує положення проєкту нового Кримінального кодексу України, зокрема революційні зміни в структурі Книги восьмої «Кримінальні правопорушення проти правосуддя», яка, на відміну від чинного КК, містить три окремі розділи. Дослідження проведено з використанням функціонального підходу до визначення органів кримінальної юстиції, що дозволило систематизувати норми відповідно до п'яти основних груп таких органів.

На основі аналізу наукової літератури та власних досліджень автор формулює дев'ять ключових концептуальних запитів, які потребують вирішення, серед яких: необхідність чіткого визначення змісту юстиційної діяльності, формування вичерпного переліку органів кримінальної юстиції, встановлення оптимальних меж криміналізації відповідних діянь, забезпечення захисту від кіберзагроз, розробка механізмів функціонування органів кримінальної юстиції в умовах збройного конфлікту та імплементація міжнародних стандартів тощо.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Результати дисертації відображено у 8 наукових публікаціях, з яких 3 наукові статті у виданнях, що входять до переліку наукових фахових видань України з юридичних наук, 3 тези

доповідей на науково-практичних конференціях та 2 наукові статті, що додатково відображають результати дисертації.

Публікаційна активність дисертанта демонструє системний та послідовний підхід до розв'язання поставленого наукового завдання. Наукові статті та інші роботи автора комплексно висвітлюють структурні частини дисертаційного дослідження, забезпечуючи цілісне представлення отриманих результатів у науковому середовищі.

Варто відзначити, що результати дослідження пройшли належну наукову апробацію. Концептуальні положення, теоретичні висновки та практичні рекомендації були представлені науковій спільноті на кількох науково-практичних конференціях, серед яких «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина» (м. ІваноФранківськ, травень 2022), «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина» (м. Івано-Франківськ, травень 2022, 24 2023 рр.); «Вдосконалення правового регулювання: погляд молодих науковців» (м. Івано-Франківськ, травень 2024)..

Попри загальне **позитивне** враження від авторських ідей та розкриття основних питань представленого дослідження Є.М.КАРАБІНА, воно природно не позбавлене певних *неточностей, спірних або дискусійних аспектів, які потребують додаткового обґрунтування і пояснення.*

Дисертант аналізує окремі складові кримінально-правової політики у сфері забезпечення охорони діяльності органів кримінальної юстиції, як-от рівні та суб'єкти. Водночас, іншим складовим цієї сфери кримінально-правової політики (джерела, методи, принципи) приділено непропорційно мало уваги. Однак, усі названі складові є невід'ємними у кожній сфері кримінально-правової політики, тому хотілося б почути додаткові аргументи з цього приводу.

Автор зазначає, що в роботі набули подальшого розвитку вчення про інструментально-функціональний підхід до формування кримінально-правової політики у сфері забезпечення охорони діяльності органів кримінальної юстиції. Дійсно, цей підхід широко застосовується в роботі. Однак, хотілося б більшої

деталізації, які саме положення і як саме набули подальшого розвитку в даній роботі.

На основі аналізу зарубіжного досвіду пропонується введення в обіг поняття «орган правопорядку». В цілому підтримуючи таку позицію, варто було б у такому випадку ресистематизувати існуючі хаотичні переліки органів кримінальної юстиції, правоохоронних органів, органів, що виконують правоохоронні функції. Навряд чи внесення додаткової групи органів призведе до кінцевого позитивного результату.

Крім того, хотілося б побачити певне втілення тих запитів, які слушно формулює автор. Зрозуміло, що пропозиції до законодавства про кримінальну відповідальність не є завданням даної роботи, однак викладення певних концептуальних засад чи тенденцій суттєво підсилило б проведене дослідження щодо подальших перспектив названих запитів.

Висловлені зауваги, що відображають власну позицію рецензента стосовно досліджуваних явищ і процесів, не впливають на загальну високу і позитивну оцінку дослідження Є.М.КАРАБІНА.

Дисертація є самостійно виконаною, завершеною роботою. Порушень академічної доброчесності у ній не виявлено.

Зміст дисертації відповідає галузі знань 08 «Право» та спеціальності 081 – Право.

Дисертація «КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою та практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, за оформленням відповідає вимогам, які затверджені наказом Міністерства освіти та науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами) «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії,

затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор – КАРАБІН Євгеній Мирославович за результатами позитивного публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктор філософії у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

завідувач кафедри політики
в сфері боротьби зі злочинністю
та кримінального права
навчально-наукового юридичного
інституту Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктор юридичних наук, професор

Ігор КОЗИЧ